

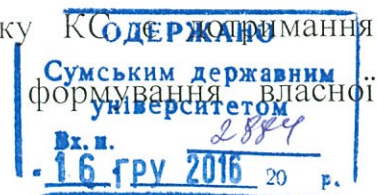
**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

на дисертаційну роботу **Стоянова Германа Сергійовича**
на тему: **«Удосконалення механізму розвитку кредитних спілок
України»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю **08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит**
у спеціалізовану вчену раду **Д 55.081.01**
Сумського державного університету

1. **Актуальність теми дослідження.** Лібералізація економічних відносин вимагає від національного ринку небанківських фінансових послуг активізації усіх його сегментів. Тільки за умови постійного удосконалення механізмів функціонування суб'єктів ринку небанківських фінансових послуг, буде збережений високий рівень конкурентоспроможності та попиту на послуги даного ринку. Занепад одного з сегментів ринку небанківських фінансових послуг в результаті синергетичного взаємозв'язку між банками, страховими компаніями, кредитними спілками (КС), НПФ та іншими учасниками призведе до деградації усього ринку небанківських фінансових послуг країни та відсутності ефективного перерозподілу вільних фінансових ресурсів в Україні.

Проте, зосередження зусиль державних органів влади на підтримці виключно банків, призвели до погіршення показників фінансової стійкості КС та їх банкрутству. В той час, коли для певної частки населення та суб'єктів господарювання в Україні кредитна кооперація виступає єдиним джерелом фінансування підприємницької діяльності. Тому, формування науково-методичних аспектів удосконалення розвитку є ключовим у контексті забезпечення стабільного функціонування та перспектив відновлення довіри населення до КС.

Разом з тим, обов'язковою умовою розвитку КС є формування мінімального рівня прибутку, при максимізації формування власної

ресурсної бази, а також покращення сервісу та технологічного рівня КС з метою формування фінансово потужної кредитної установи, так званого «загальнонаціонального бренду КС».

Таким чином, удосконалення механізму розвитку КС, особливо у контексті отримання прибутку та розширення своєї діяльності на ринку фінансових послуг набуває особливої актуальності.

Однак, попри зростання уваги до даної проблематики, на сьогоднішній день залишаються невирішеними питанням щодо формування інструментарію щодо оптимізації внутрішніх бізнес-процесів та управління фінансовими ресурсами КС, основу яких повинні складати методики забезпеченого кредитування, оцінки фінансового стану позичальника та активізації стратегічної поведінки діяльності КС на ринку фінансових послуг. Окремої уваги потребують питання прогнозування та оцінки стану розвитку КС з детальним описанням сценаріїв та можливих методик покращення діяльності у кожному окремому випадку.

Саме на вирішення цих важливих і актуальних наукових завдань спрямована дисертаційна робота Стоянова Г.С.

Дисертація виконана відповідно до тематики науково-дослідних програм національного значення. Пропозиції дисертанта враховані при роботі над науково-дослідними темами в Дніпропетровському національному університеті імені О.Гончара та Сумському державному університеті. Зокрема, до звіту за темою «Формування механізму ефективного регулювання та управління економічною діяльністю підприємств» (номер державної реєстрації 0113U007514) сформовані пропозиції щодо методичних засад підвищення фінансової стійкості КС та інструментарію діагностики напрямів механізму розвитку КС; за темою «Розробка організаційно-економічного механізму функціонування суб'єктів господарювання, галузей та регіонів України у контексті сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0113U002059) – щодо визначення сучасного стану моделювання формату діяльності КС та прогнозування шляхів розвитку КС.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, характеризуються високим рівнем обґрунтованості, є достатньо аргументованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел з досліджуваної проблематики та обсяг проаналізованого фактичного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів, статистичної інформації.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, підтверджується широким переліком опублікованих робіт за темою дисертації та їх оприлюдненням на профільних науково-практичних конференціях та наукових фахових виданнях.

Висновки являють собою логічно обґрунтований підсумок виконаної роботи та повністю відображають основні положення проведеного дослідження, а також можливі напрямки їхнього практичного застосування.

3. Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам МОН України. За результатами дослідження опубліковано 20 наукових праць загальним обсягом 7,27 друк. арк., з яких особисто автору належить 7,04 друк. арк., у тому числі: підрозділи у 2 колективних монографіях, 8 статей у наукових фахових виданнях України (з них: 6 – у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах, 1 – в електронному виданні), 1 стаття у зарубіжному науковому виданні, 2 статті в інших виданнях, 7 публікацій у збірниках тез доповідей на наукових конференціях.

Список основних праць наведено в авторефераті та в дисертації. Автореферат оформлений згідно з вимогами МОН України, у стислій формі передає основні положення дисертації, не містить інформації, яка не наведена в роботі.

4. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз основних наукових гіпотез та

результатів дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що робота містить ряд важливих теоретичних і науково-методичних положень, які суттєво розвивають науку про економічні відносини, що виникають у процесі забезпечення розвитку КС на ринку фінансових послуг, а також утворюють комплекс заходів та інструментів з покращення результатів господарської діяльності КС.

Узагальнення одержані в дисертаційній роботі спрямовані на систематизацію наявних та обґрунтування нових науково-методичних підходів до управління, формування, прогнозування, оцінювання та удосконалення окремих рівнів механізму розвитку КС.

Наукові результати дисертаційної роботи, які містять елементи наукової новизни, на наш погляд, доцільно згрупувати в три блоки.

Перший блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта, що суттєво розширюють категоріально-понятійний апарат та типологізацію КС, а також теоретичних засад процесу залучення ресурсів КС при врахуванні світового досвіду кооперації.

Так, зокрема, у роботі поглиблено термінологію наукових досліджень в межах обраної автором проблематики шляхом подальшого розвитку поняття «кредитна спілка», яке запропоновано розуміти як відкритий кооперативний ресурсний центр, що утворюється переважно підприємцями – фізичними особами та представниками приватних господарств роздрібного та малого бізнесу на добровільних засадах з метою отримання широкого спектру персоніфікованих фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків, функціонує на принципах довгостроковості, колективного управління, беззбитковості та узгодження економічних інтересів учасників при мінімальному рівні комерційної маржі.

Автором обґрунтовано виділення нового життєздатного типу КС, який виникає в сучасних умовах ринку фінансових послуг та може бути охарактеризований як «роздрібно-прибутковий» тип КС, який відрізняється від існуючих низьким рівнем можливості членів КС впливати на прийняття

управлінських рішень, переважною орієнтацією КС на отримання прибутку, широкою розгалуженістю філіальної мережі, низьким рівнем персоніфікації послуг, високим рівнем стандартизації процесів та продуктів, системною моделлю розвитку на ринку фінансових послуг.

Заслуговують на увагу результати, отримані автором у процесі дослідження тенденцій розвитку вітчизняних КС та аналіз світових практик кооперації, що дало змогу сформуванню інструменти та важелі впливу на процес управління розвитку КС у подальших розділах.

У роботі також обґрунтовано основні методичні засади формування ресурсної бази КС за рахунок фінансування інвесторами адресних програм при посередництві КС шляхом поповнення статутного капіталу останніх.

Даний механізм, з одного боку, дозволяє збільшити ліквідність КС, паралельно примножуючи показники діяльності, а з іншого боку, забезпечить прибутковість власного бізнесу юридичних осіб – інвесторів.

Другий блок наукових результатів роботи містить здобутки дисертанта щодо підбору оптимального інструментарію оцінювання стану розвитку КС, моделювання сучасних сценаріїв розвитку КС та удосконалення механізму розвитку КС.

Автором сформовано науково-методичний підхід до комплексного оцінювання рівня розвитку за допомогою підбору характерних для КС показників, що дає змогу: по-перше, оцінити реальний фінансово-економічний стан КС, провести їх рейтингування і ранжування КС для споживачів послуг, враховуючи особливості зовнішнього та внутрішнього середовищ їх функціонування; по-друге, виявити аспекти діяльності які потребують у першочергового удосконалення для фінансової стійкості КС.

Суттєво відрізняється від існуючих авторський підхід щодо зіставлення для притаманної моделі розвитку КС методичних рекомендацій по стратегічному управлінню розвитком діяльності, в залежності від типу та спеціалізації на ринку фінансових послуг. Це дозволяє систематизувати

тактичні та стратегічні цілі діяльності КС, дати оцінку фінансовому потенціалу КС.

Для ефективного управління розвитком та поточною діяльністю КС, у дисертаційній роботі розроблено та представлено варіативну матрицю стратегій, що характеризує всебічний розвиток установи. Зокрема, передбачений перехід між запропонованими моделями розвитку, який має наступну ієрархію: критична, стала, раціональна, та системна модель.

Істотне місце у дисертації відводиться формалізації механізму розвитку КС в умовах дії деструктивних чинників в економіці, який включає в себе перспективні напрями функціонування КС та інструменти їх реалізації, важелі впливу та систему забезпечення. Узгоджене використання усіх елементів даного механізму дозволить КС досягти позитивної динаміки основних показників діяльності та відновити довіру потенційної клієнтської аудиторії до фінансової установи.

Третій блок наукових результатів роботи містить пропозиції дисертанта щодо ідентифікації втрачених вигод у діяльності КС, а також шляхів покращення технологічного забезпечення діяльності КС при прийнятті кредитних рішень.

Автором сформовано підходи до систематизування методичних аспектів, використаних при моделюванні, що у свою чергу дозволяє за допомогою блоку управління видами втрат створювати різні умови діяльності КС, прораховувати розвиток у часі основних показників діяльності КС, зіставляти і порівнювати їх між собою.

У роботі розроблено науково-методичний підхід до формування прогнозних сценаріїв розвитку КС на базі розрахунку узагальнюючого показника ефективності їх діяльності з використанням трьохперіодної триніomialної моделі, яку здійснено у три етапи: 1) побудова інтегрального показника ефективності діяльності КС та дерева рішень можливих альтернативних сценаріїв розвитку КС; 2) візуалізація сценаріїв розвитку КС; 3) ідентифікація граничних меж ефективності діяльності КС для

чотирьох сценаріїв розвитку в абсолютних та відносних величинах та їх якісній інтерпретації. Це дозволяє розробити раціональні тактичні та стратегічні рішення можливих альтернатив розвитку КС.

Крім того, у роботі поглиблено методичні засади механізму прийняття ефективних кредитних рішень КС за рахунок моделі кредитної фабрики для КС, яка передбачає формування та використання вхідної клієнтської інформації у циклі послідовних процесів комплектування, обліку, обробки, розміщення, зберігання, оцінювання, актуалізації, аналізу інформації та подальшого прийняття кредитного рішення стосовно умов та варіантів співпраці з клієнтами цих установ. Даний підхід передбачає внутрішнє адміністрування ризиків КС на основі створення важелів по обмеженню надмірної централізації при прийнятті рішень, з одного боку, пришвидшивши проходження заявок, а, з іншого боку, вбереже від непрофесіоналізму персоналу при проходженні заявки на місцях і покращить платоспроможність позичальників КС.

5. Практичне значення результатів дисертаційної роботи.

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, що формують комплекс заходів з удосконалення механізму розвитку КС. Запропоновані в роботі методичні узагальнення та рекомендації призначені для використання на регуляторному рівні для застосування Нацкомфінпослуг у процесі регулювання нормативно-правової та стратегічної діяльності учасників ринку; Всеукраїнською асоціації КС та Національною асоціаціями КС у процесі консалтингу та кооперування різних за моделями розвитку КС, зокрема при погодженні консолідації, об'єднання та поглинання установ КС.

Для КС учасників ринку фінансових послуг, передбачено застосування при удосконаленні окремих аспектів своєї діяльності за напрямками: формування ресурсів, розвиток технологічного забезпечення, активізація дистрибуційної та комунікаційної політики, адміністрування кредитних ризиків та розробки системи прийняття кредитних рішень; а також для

споживачів послуг КС - населенню, при оцінці та рейтингуванні показників діяльності, аналізу тенденцій та прогнозуванню розвитку окремих КС, для прийняття рішення стосовно обслуговування у тій чи іншій установі.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо визначення оцінки стану розвитку та вдосконалення стратегічного управління впроваджено в діяльність КС “Центральна” (довідка від 20.05.2014 № 14); щодо технології прийняття кредитних рішень та особливостей скорингу при розгляді кредитних заявок потенційним позичальникам для КС – у діяльність “Повного товариства ЛОМБАРД “Ю і К” (довідка від 04.03.2014 № 27/14); щодо застосування динамічної стохастичної імітаційної моделі прогнозу розвитку КС – у діяльність КС “СОЦІУМ” (довідка від 16.01.2014 № 154/37); щодо методики оцінки конкурентоспроможності фінансової установи – у діяльність Дніпропетровської регіональної дирекції ПАТ АБ “УКРГАЗБАНК” (довідка від 27.01.2014 № 82-01); щодо методики залучення ресурсів за рахунок цільових внесків інвесторів і диверсифікацію наповнення портфеля пасивів фінансової установи – у діяльність Дніпропетровського регіонального управління АТ “Сбербанк” (довідка від 12.02.2014 № 244/7).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара при викладанні дисциплін “Стратегічний аналіз”, “Прогнозування соціально-економічних процесів”, “Економіко-математичні моделі в економіці” (акт від 03.11.2015).

6. Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних автором результатів, слід вказати на деякі дискусійні положення, що мають місце в дисертаційній роботі.

6.1. Підтримуючи розробку адаптованого визначення та типу КС, утворених в результаті ринкової інтеграції, необхідно чітко розділяти сфери діяльності даних КС для практичних рекомендацій. При проведенні порівняльної характеристики загальноприйнятих типів КС із запропонованим

«роздрібно-прибутковим» типом у таблиці 1.3 (стор. 24), досить дискусійним видається оцінка потенційної частки ринку та рівня дохідності, а саме не зрозумілим є методологія обчислення частки ринку потенційного типу КС, також не було представлено розрахунок рівня дохідності. В той же час, на рис.1.4 (стор. 25) у представленому розподілі за видами кредитування фігурує кредитування малого бізнесу та агробізнес.

6.2. Підтримуючи методичні аспекти стабілізації діяльності та розширення альтернативних каналів розвитку ресурсної бази КС, звераємо увагу на те, що при розробці даних пропозицій за рахунок цільових внесків інвесторів, було представлено функціональні схеми запропонованого процесу на рис. 1.22 та рис. 1.23 (стор. 82-83). Проте дослідження нормативно-правового регулювання відносин КС та інвесторів не дає гарантій останнім, щодо цільового використання наданих коштів саме під той проект, який передбачався у виді напряму співпраці, а отже потребує уточнення.

6.3. При розгляді класифікаційного блоку характеристик оцінки розвитку КС (стор. 100, табл. 2.2), в останній графі «Оцінка характеристики» наведені бали від одного до чотирьох в розрізі 4 груп параметрів «Нормативні характеристики», «Якісні характеристики», «Технологічні характеристики», «Фінансово-економічні характеристики», досить дискусійним видається використання бального підходу, зокрема не обґрунтовано, яким чином визначено дані бали, які максимально і мінімально можливі межі оцінки ступеню розвитку та яким чином було проведено перевірку узгодженості думок експертів.

6.4. Робота набула б ще більшої наукової значимості у разі деталізації фінансово-економічних розрахунків з питань обчислення приналежності до конкретної моделі розвитку. У представленій у роботі матриці механізмів розвитку КС (рис. 2.12, стор. 143) розглянуто порівняльну характеристику моделей КС за ознаками розвитку в залежності від спеціалізації та типу КС, при цьому у роботі доцільно було б навести практичні розрахунки та

побудувати рейтинг для кожної моделі розвитку, що дозволило б визначити рівень їх конкурентоспроможності, граничні межі переходу між моделями розвитку та обґрунтувати пропозиції щодо трансформації стратегічної діяльності КС.

6.5. Позитивно оцінюючи запропонований автором науково-методичний підхід до прогнозування сценаріїв розвитку КС (стор. 164-178), доцільно було б обрати для підбору альтернатив сценаріїв розвитку КС методи детермінованої комплексної оцінки при рейтингуванні діяльності КС та методи теорії оптимальних процесів при отриманні значень для постановки балів. Це надало б змогу отримати більшу варіацію значень по групам показників для кожного окремого сценарію розвитку КС.

6.6. При дослідженні аспектів з удосконалення системи прийняття кредитних рішень КС на основі запропонованої моделі «кредитної фабрики» (стор. 193-197) автор зазначає, що створений процедурний взаємозв'язок органів, задіяних в адмініструванні ризиків кредитної фабрики має підвищити ефективність роботи КС, зекономити час та покращити якість активів фінансової установи, а використання вхідної клієнтської інформації у циклі послідовних процесів комплектування, обліку, обробки, розміщення, зберігання, оцінювання, аналізу інформації та подальшого прийняття кредитного рішення стосовно умов та варіантів співпраці з клієнтами покращить сервіс, стандартизацію КС та враховуватиме оцінку реального фінансового стану позичальника андеррайтингом. Проте такий підхід суперечить принципам персоніфікації кредитних рішень, про які зазначалося у визначенні КС та на яких формуються моделі розвитку КС у першому та другому розділах дисертації.

7. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам МОН України. Дисертація Стоянова Германа Сергійовича «Удосконалення механізму розвитку кредитних спілок України» являє собою закінчену наукову працю, спрямовану на вирішення актуальної науково-прикладної задачі розвитку наявних та обґрунтуванні нових науково-

методичних підходів до управління, оцінювання та прогнозування механізму розвитку КС при функціонуванні на ринку фінансових послуг України.

Тематика дисертаційного дослідження є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного та регіонального значення. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема – пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Стоянов Герман Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Чернігівського національного
технологічного університету

О.В. Абакуменко

Підпис д.е.н., професора Абакуменко О.В. засвідчую:
Кандидат технічних наук, доцент,
перший проректор Чернігівського
національного технологічного університету

О.О. Новомлинець

“ 8 ” 12 2016 р.